

RÉTI ESZTER

A Guantánamói Haditengerészeti Bázis szerepe az amerikai–kubai kétoldalú kapcsolatok tükrében

A Guantánamói Haditengerészeti Bázis, amit az angolszász sajtó röviden csak GITMO-nak hív, enklávéként működik egy szigetországban, Kubában. Sziget a szigeten, ami nemcsak területileg és joghatóságilag alkot különálló egységet, hanem, létrejötté miatt és működéséből adódóan, komoly szociális és mentális határt is létrehozott az emberek között, hiszen két olyan ország kényszerül együttélésre ezen a területen, amelyek között 1961 és 2015 között még csak diplomáciai kapcsolat sem volt. A külpolitikában jelentős gátat szab a kapcsolatok rendezésének, sokakban pedig erkölcsi kérdésként merül fel a létezése.

Jelen írásomban arra keresem a választ, milyen szerepe lehet az amerikai-kubai kétoldalú kapcsolatok rendezésében a bázisnak 2014 decemberét követően, miután Barack Obama és Raúl Castro bejelentették az amerikai és kubai kapcsolatok rendezésének szándékát. Ehhez először részletesen áttekintem történetét, létrejöttének körülményeit, funkcióinak változásait, illetve azt, hogy a kubai forradalommal és a szeptember 11-i terrortámadásokkal együtt járó feszültségek hogyan befolyásolták a két ország viszonyát. Majd megvizsgálom, hogy Kuba és az Egyesült Államok kapcsolatainak jövőbeli alakulására nézve milyen szerepe van jelenleg a bázisnak, illetve milyen szerepe lehetne a közeljövőben. Arra próbálok választ adni, hogy tud-e a világ hasznos része lenni a szigetország keleti sarka. A lehetséges válaszokat megvizsgálom hadászati és ökológiai szempontból is, azonban itt szeretném megjegyezni, hogy kutatásom nem tért ki a bázison található fogolytáborok emberi jogi kérdéseinek vizsgálatára, illetve a fogolytáborok szerepére a 2001. szeptember 11-i terrortámadások után.

Az elemzésben a haditengerészeti bázis egészének szerepét vizsgálom, az amerikai–kubai kapcsolatok tükrében. Ehhez részletesen felhasználok a Columbia Egyetemhez tartozó Emberi Jogi Tanulmányok Intézete által kezdeményezett Guantanamo Public Memory Project (GITMO PMP) információit. A projekt célja, hogy ismertesse az amerikai támaszpont történetét, és előmozdítsa a hely jövőjéről szóló párbeszédet. Idézem James Stavridis, az amerikai hadsereg korábbi parancsnokának gondolatait¹ és Paul Kramer, az amerikai Vanderbilt Egyetemen történésznének véleményét².

¹ James Stavridis, nyugalmazott parancsnok, aki 2006 és 2009 között felügyelte a hadseregek az Egyesült Államoktól délre eső összes katonai tevékenységét.

² Paul A. Kramer elsődleges kutatási érdeklődése a modern amerikai történelem, az amerikai társadalmi gondolkodás és az egyenlőtlenség politikája. Tudományos kutatásai mellett rendszeresen publikál

A magyar szakirodalomból segítségemre volt a nemzetközileg is elismert hispanista, Dr. Anderle Ádám *Kuba története* című könyve, Horvát János, korábbi havannai magyar nagykövetség *Kubai retró* című könyve és Szarka Evelin *A büszke Kuba* című műve. Ezenfelül felhasználtam nagyon sok internetes forrást,³ online napilapokat,⁴ tudományos témájú blogot,⁵ illetve a témában fellelhető tudományos műveket.⁶

Guantánamo Kuba délkeleti részén fekszik, 64 km-re Santiago de Cubától, Kuba második legnagyobb városától és 920 km-re Havannától, a fővárostól. Éghajlata hasonló az egész szigethez, trópusi éghajlat jellemzi, két évszakkal, a csapadékos, mely májustól októberig tart és a száraz nyári időszak.

1. kép. A Guantánamói Haditengerészeti Bázis (forrás: wantnewsforteens.com)

A Guantánamói-öböl területén található sok kaktusz, bozót és kopár szikla miatt évszázadokon keresztül nem volt állami fennhatóság alatt. Bár Kuba a 15. századra spanyol gyarmat lett, ezt a keleti részt a spanyolok sem igazán gyarmatosították,

.....
az amerikai The New Yorker és a Slate számára.

- 3 Huffington Post, Foreign Policy, a Science magazin online kiadása.
- 4 BBC, CNN, El País, The New Yorker
- 5 Blog de Banderas, kolumbiai szerző blogja: La casa del Tío Sam en Cuba: una mirada a la Base Naval de Guantánamo (2013) Blog de banderas: blogdebanderas.com/2013/06/02/la-casa-del-tio-sam-en-cuba-una-mirada-a-la-base-naval-de-guantanamo/ (letöltés dátuma: 2017. április 13.).
- 6 ELSEA, Jennifer K. és ELSE, Daniel H. (2015) "Naval Station Guantanamo Bay: History and Legal Issues Regarding Its Lease Agreements", fas.org/sgp/crs/natsec/R44137.pdf.

ezért sokáig kalózok és üldözött rabszolgák menedékeként szolgált.⁷ Az öböl széles bejárattal rendelkezik, dombok övezik körbe, amelyek jól védhetővé tették a területet.⁸ Földrajzilag nyitott volt az akkori egyik legforgalmasabb tengeri útvonalra, ami összekötötte a keleti partot a Mexikói-öböllel, illetve Közép- és Dél-Amerikát a Csendes-óceánnal a Panama-csatornán keresztül. Bizonyos katonai tervezők már 1899-ben meg voltak győződve arról, hogy az USA-nak szüksége van a térségben katonai támaszpontokra és megállóhelyekre, és Kuba ezen keleti részét egyenesen a Mississippi külső sorompójának nevezték.⁹ Ráadásul a rabszolgotartó déli államok szövetségesként tekintettek az ugyancsak rabszolgotartó spanyol gyarmatra, Kubára. Csatlakozása esetén növelni tudták volna hatalmukat az északi, rabszolga-felszabadítást támogató államokkal szemben. Tehát az Egyesült Államok a 19. századra felismerte a terület geopolitikai adottságainak előnyeit, így amerikai politikusok rendszeresen érveltek amellett, hogy a születőben lévő birodalomnak vagy meg kellene vásárolnia a szigetet Spanyolországtól, vagy egyszerűen annektálnia kellene, hiszen földrajzilag Kuba létfontosságú volt az amerikai kereskedelem számára.

Az amerikaiak növekvő figyelemmel követték az 1868-ban kitört kubai függetlenségi háborút, mert kereskedelmi, gazdasági és katonai érdekeik egyre jelentősebbek lettek a Karib-térségben. Az amerikai döntéshozók a spanyolok elleni katonai beavatkozás mellett érveltek, bár ekkor még nem alakult ki konszenzus azzal kapcsolatban, mi is a beavatkozás valódi célja. Néhányan csak humanitárius segítségnyújtásként tekintettek rá, azaz segíteni akarták a kubaiakat a spanyol brutalitás ellen, míg mások a későbbi annexió előkészítő lépését látták benne. Az amerikaiak azt is megkérdőjelezték, hogy az afro-kubai vagy fajilag keveredett kubai vezetők, akik a felkelést is irányították, képesek lennének-e egy független államot irányítani. 1898 februárjában felrobbant a havannai kikötőben az amerikai Maine hajó. Ezt kihasználva az Egyesült Államok hadat üzent Spanyolországnak. A kilenc napos csata eredménye az lett, hogy az amerikai és a kubai csapatok közös erővel legyőzték a spanyol helyőrséget, majd az amerikaiak elfoglalták a Guantánamói-öblöt.¹⁰ 1898 júniusában Manuel Sanguily kubai diplomata ezt írta levelében egy barátjának: „Most, hogy látták Guantánamót, többé nem akarnak lemondani irányításáról” (fordítás: R. E.).¹¹

1898. december 10-én Spanyolország és az Egyesült Államok aláírta a párizsi békét. Spanyolország lemondott az utolsó gyarmatairól az Egyesült Államok javára.

⁷ KRAMER, Paul A: „A Useful Corner of the World: Guantánamo”, *The New Yorker*, 2013. július 30. newyorker.com/news/news-desk/a-useful-corner-of-the-world-guantnamo (letöltés dátuma: 2017. október 10.), (Kramer, 2013).

⁸ GITMO PMP, gitmomemory.org/timeline/guantanamos-legal-black-hole/ (letöltés dátuma: 2017. október 10.)

⁹ KRAMER, 2013, newyorker.com/news/news-desk/a-useful-corner-of-the-world-guantnamo (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

¹⁰ GITMO PMP, gitmomemory.org/timeline/constructing-gtmo/ (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

¹¹ KRAMER, 2013, p.1., newyorker.com/news/news-desk/a-useful-corner-of-the-world-guantnamo (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

Köztük volt Kuba is. A konfliktus végén amerikai csapatok állomásoztak Kubában, és még nem lehetett biztosan tudni, milyen jövőt szánnak a szigetnek.¹²

Ezzel Kuba történelmében lezárult a spanyol gyarmati korszak. Rövidesen összeült a Kubai Alkotmányozó Nemzetgyűlés, amely az új állam alkotmányának elkészítéséért volt felelős. Azonban ahogy megkezdték a munkát, számos nehézséggel találták szembe magukat.¹³

Az USA akkori háborúügyi minisztere, Elihu Root tudatta a kubaiakkal, hogy úgy kell elkészíteniük az alkotmányt, hogy belefoglalják azt is, hogy az USA szabadon beavatkozhat a kubai ügyekbe Kuba függetlenségének megőrzése, az amerikai kereskedelmi és cukoripari befektetések érdekében, illetve hogy Kuba területet is szolgáltatom amerikai katonai támaszpontok létrehozására.¹⁴

A kubai alkotmányozó nemzetgyűlésnek egyszerre kellett szembenéznie a kubaiak ama vágyával, hogy létrejöjjön egy új köztársaság, és megfelelni annak az amerikaiak által támasztott elvárásnak, hogy a beavatkozás joga Spanyolország után immár az Egyesült Államok kezébe kerüljön.

1901 elejére lett kész az első kubai alkotmány. Az amerikai követeléseket a kubaiak a Platt-cikkelyben¹⁵ foglalták össze. Az USA azt a feltételt szabta a kubaiaknak, hogy akkor hajlandó csapatait Kuba területéről kivonni, ha a Platt-cikkelyt a kubai alkotmány részévé teszik. Az amerikai szenátus 1901. március 1-jén elfogadta a Platt-cikkelyt, és várta, hogy a kubaiak hasonlóan járjanak el. A kubaiak próbáltak ellenállni az amerikai feltételeknek, hiszen nem akarták rögtön elveszíteni frissen elnyert függetlenségüket. Végül nyomás alatt ugyan, de az amerikai katonák kivonulásáért cserébe a kubai alkotmány részeként elfogadták a Platt-cikkelyt. Végül 1902. május 20-án kikiáltották a Kubai Köztársaságot.

1903 decemberében a Kubai-Amerikai Szerződésben (*Cuban-American Treaty*) a két ország formálisan is megegyezett arról, hogy Kuba átadja az USA-nak a guantánamói területet katonai támaszpont és széntöltő állomás létesítése céljából.¹⁶ A szerződésben használt fogalmak valójában kezdettől fogva kétértelműek voltak. Kubáé maradt az ország „végső szuverenitása”, de 1903. december 10-én déli 12 órakor az USA átvette a teljes joghatóságot és ellenőrzést a 117,6 négyzetkilométernyi terület felett (melyből közel 50 négyzetkilométer szárazföld, a többi víz és mocsár, 17,5 kilométeres partvonallal). Azonban a hivatalos zászlófelvonáson sem az amerikai

¹² KRAMER, 2013, newyorker.com/news/news-desk/a-useful-corner-of-the-world-guantnamo (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

¹³ RAMÍREZ CAÑEDO, Elie: El Tratado de Relaciones de 1934 y la base naval norteamericana en Guantánamo. Nuevo rostro de una ilegalidad, a Cubadebate kubai állami napilap online oldaláról (Ramírez Cañedo, 2016), cubadebate.cu/especiales/2016/02/06/el-tratado-de-relaciones-de-1934-y-la-base-naval-norteamericana-en-guantanamo-nuevo-rostro-de-una-ilegalidad/ (letöltés dátuma: 2017. április 14.).

¹⁴ KRAMER, 2013, newyorker.com/news/news-desk/a-useful-corner-of-the-world-guantnamo (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

¹⁵ „Enmienda Platt”, amelyet a connecticuti szenátorról, Orville H. Plattól neveztek el.

¹⁶ GITMO PMP, gitmomemory.org/timeline/constructing-gtmo/ (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

miniszter, sem a magas rangú kubai tisztviselők nem vettek részt. A kubai oldal így fejezte ki, hogy úgy érezte, az amerikaiak rájuk kényszerítették akaratukat, míg az amerikaiak esetében is voltak olyanok, akik megkérdőjelezték ezt a döntést, és a hatalommal való visszaélésnek tartották. A területért cserébe az amerikaiak bérleti díjat fizettek Kubának, évi 2000 dollár értékű arany formájában. A szerződés nem határozott időre jött létre, érvényessége addig tart, amíg az amerikaiaknak szüksége van a területre.¹⁷

Guantánamo a 20. században

1934. május 29-én új megállapodást írt alá a két ország Washingtonban, megújítva az 1903-as bérleti szerződést. Bár Franklin Delano Roosevelttel amerikai elnök meghirdette a jó szomszédság politikát, mégis aláírta azt a Kuba és az Egyesült Államok kapcsolatáról szóló szerződést, amelynek 3-ik cikkelye kimondta, hogy az 1903-ban aláírt szerződéstől csak mind a két fél beleegyezése és egyetértése esetén lehet eltérni, tehát módosításra vagy hatályon kívül helyezésre csak akkor van lehetőség, ha a felek meg tudnak egyezni.¹⁸ Az új szerződésben a bérleti díjat 4085 dollárra emelték.

Mivel a felek azóta sem jutottak egyezsége a változtatásról, a szerződés napjainkban is érvényben van,¹⁹ annak ellenére, hogy már 1935-ben az egyik amerikai külügyi szakértőkből álló bizottság úgy fogalmazott, hogy nincs értelme fenntartani a haditengerészeti bázist. Álláspontjukat azzal indokolták, hogy a jó szomszédság politika célja az, hogy javítani próbáljanak a déli szomszédokkal fenntartott viszonyon, amit egy vég nélküli bérleti szerződés igencsak megnehezít. A bizottság véleménye szerint a bázis jelenléte okozta politikai félreértés nem ér annyit, mint az akkori katonai stratégia.²⁰

Az ezt követő 30 év mégis ellentmondásos volt, mert az amerikai tisztviselők nem tudták úgy kiaknázni a területet, ahogy azt korábban remélték. A kongresszusi képviselők jobban szerették volna a hozzájuk közelebb eső bázisokra irányítani a pénzügyi forrásokat. Stephen Bonsal amerikai újságíró panaszkodott arról, hogy az amerikai kormányzat tíz évig a kisujját sem mozgatta a területért, miközben az

¹⁷ KRAMER, 2013, newyorker.com/news/news-desk/a-useful-corner-of-the-world-guantnamo (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

¹⁸ RAMÍREZ CAÑEDO, 2016, cubadebate.cu/especiales/2016/02/06/el-tratado-de-relaciones-de-1934-y-la-base-naval-norteamericana-en-guantanamo-nuevo-rostro-de-una-ilegalidad/ (letöltés dátuma: 2017. április 14.).

¹⁹ GARCÍA BARCALA, Jesús blogja: *¿Por qué Estados Unidos sigue en Guantánamo?* (2016), cienciahistorica.com/2016/05/31/estados-unidos-sigue-guantanamo/ (letöltés dátuma: 2017. április 26.).

²⁰ KRAMER, 2013, newyorker.com/news/news-desk/a-useful-corner-of-the-world-guantnamo (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

oroszk vagy a japánok ez idő alatt már haditengerészeti fellegvárrá varázsolták volna Guantánamót.²¹

Nagy változást hozott a terület életében a második világháború. A Guantánamói Haditengerészeti Bázis az USA karibi konvojának a központja lett, ezzel nemcsak életben tudott maradni, de a '40-es évek közepére a második legforgalmasabb kikötővé vált a nyugati féltekén. Maga Rooseveltt is kétszer látogatott oda két év alatt. A háború utáni évek pedig egyenesen az aranykort jelentették a bázison, köszönhetően annak a jelentős finanszírozásnak, ami az anyaországból érkezett Guantánamóra.

A katonai bázis 5–6000 kubai állampolgárnak adott állandó munkalehetőséget, főleg olyan kisebb szolgáltatások területén, mint a konyhai munka, a karbantartás, a gépészet és a gépkocsivezetés. Ez volt a foglalkoztatás legfontosabb forrása a területen. Az ott dolgozó kubaiak szerencsésnek érezhették magukat, mert a nagyon magas munkanélküliség és a szegénység kevés lehetőséget biztosított tisztességes munkát végezni kubai területen.

Fidel Castro, a kubai forradalom és GITMO (1959 után)

A második világháború utáni években, újabb jelentős változás következett be azzal, hogy Fidel Castro megkezdte harcát Batista, akkori kubai elnök diktatúrája ellen. A Fidel Castro vezette forradalom tulajdonképpen a GITMO mellől, Oriente tartományból indult, és lépésről lépésre terjedt ki a sziget egészére. Végül 1959. január 1-jén győzött a forradalom, és Fidel Castro átvette a hatalmat Kubában, véget vetve az amerikai hatalom kiszolgáltatásának.

A forradalmárok már a forradalmat megelőző években is kihasználták a GITMO létezését, mert a harcosok több alkalommal ejtettek túsokat az amerikai bérleményű területen. Például 1958. június 27-én a Raúl Castro vezette forradalmi erők elraboltak 29 amerikai tengerészt, akiket 22 napig tartottak fogságban. Azok a kubai munkások pedig, akik a bázison dolgoztak, de szimpatizáltak a forradalommal, segítették a harcot, például üzemanyagot loptak az amerikaiaktól a guerilláknak.²²

Az új kubai forradalmi vezetés a '60-as évek óta követeli a bázis területének visszaszolgáltatását, arra hivatkozva, hogy az amerikai jelenlét ezen a területen sérti a nemzetközi jogot. 1961 januárjában az USA megszakította diplomáciai kapcsolatát Kubával. Az ellenségeskedés fokozódott.²³ Ilyen körülmények között Fidel Castro büszkén utasította vissza az amerikai csekket, amellyel a bérleti szerződésben

²¹ KRAMER, 2013, newyorker.com/news/news-desk/a-useful-corner-of-the-world-guantnamo (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

²² STAVRIDIS NAVY, (letöltés dátuma: 2017. október 10.) cnic.navy.mil/regions/cnrse/installations/ns_guantanamo_bay/about/history.html

²³ GITMO PMP, gitmomemory.org/timeline/behind-the-cactus-curtain/ (letöltés dátuma: 2017. október 10.)

meghatározott díjat fizették volna ki az amerikaiak, és megtiltotta, hogy új kubai dolgozókat vegyenek fel a bázisra. A két utolsó, 79 és 82 éves kubai munkás 2013 januárjában hagyta el a bázist, ekkor mentek nyugdíjba.²⁴

2. kép. Az utolsó kubai dolgozók a guantánamói támaszponton

Az ezt követő években a kapcsolatok nem javultak. Nehezítette az együttélést, hogy az amerikai területet nem választották el egyértelmű határok Kuba többi részétől. Az amerikai tisztek a kubaiaktól szereztek alkoholt, a matrózok kubai rumot és egzisztenciálisan kiszolgáltatott nőket kerestek a környéken lévő városokban.

Válaszul az 1961 áprilisában megghiúsult disznó-öböli invázióra, 1961 őszén Fidel Castro parancsára kubai csapatok 8 mérföld hosszan maya kaktuszból álló falat húztak a bázis köré, hogy ezzel akadályozzák meg, hogy a kubaiak átszökhesse- nek az amerikai területre. Ezt a természeti kerítést kaktuszfüggönynek nevezték el, az európai vasfüggöny mintájára és a hidegháborús politikai feszültségek jelképe- ként.²⁵

1962 októberében, a kubai rakétaválság kirobbanásakor a bázison állomásozó katonákat és családjaikat evakuálták a szovjet rakéták jelenléte miatt. A kubai ve- zetés megpróbálta kihasználni a válságot, és a támaszpont visszaszolgáltatását ne-

²⁴ Blog de banderas: blogdebanderas.com/2013/06/02/la-casa-del-tio-sam-en-cuba-una-mirada-a-la-base-naval-de-guantanamo/ (letöltés dátuma: 2017. április 13.)

²⁵ GITMO PMP, gitmomemory.org/timeline/behind-the-cactus-curtain/ (letöltés dátuma: 2017. októ- ber 10.)

vezte meg feltételként, de a szovjet vezetés – kihagyva a kubaiakat az egyeztetésből – inkább amellett döntött, hogy az Egyesült Államok Törökországból távolítsa el nukleáris rakétáit, cserébe ő is visszavonja rakétáit Kubából. Kubának tehát nem sikerült elérnie a célját. A válság megoldódása után a bázis lakói karácsonyra visszatérhettek lakhelyükre.²⁶

1964-ben, két évvel a rakétaválság után újabb incidens történt, ami rányomta bélyegét a kapcsolatokra. Amerikai felségterületen fogtak el négy kubai halászhajót. Tekintve, hogy az amerikai felségterületű vizeken jobb halászati lehetőségek voltak, kubaiak többször merészkedtek ki azokra a területekre. Miután viszont 1964-ben ezeket a halászsokat az amerikai hatóságok letartóztatták, és floridai börtönbe zárták, a kubai külügyminiszter, Raúl Roa kalózkodással vádolta meg az amerikaiakat, és bosszúból elzárta a haditengerészeti bázis vízhozzáférését 1964. február 6-án. A GITMO parancsnoka, John D. Bulkley admirális vészhelyzeti tervet léptetett életbe, figyelembe véve, hogy mindössze 10–12 napra elegendő víztartalékuk volt. Az amerikaiak nem estek kétségbe, hajón kezdték az ivóvizet szállítani, majd sótalanító üzemeltetést építettek. Az új program olyan sikeres lett, hogy három hónap múlva már a bázison található összes medence tele volt édesvízzel.

Ebben az időben az amerikai támaszpont annak ellenére fellegvárnak számított, hogy az élelmiszert és a dolgozókat Jamaicából és a Fülöp-szigetektől szerezték be, és a bázis minden értelemben a külvilágtól függött. Az autóalkatrészekre akár három hónapot is várni kellett, a zöldség és a gyümölcs leginkább Virginiából érkezett, mert a száraz talaj miatt nem termett meg helyben semmi.²⁷

A hidegháborús feszültségek ellenére az amerikai katonáknak a GITMO szinte paradicsom volt. A bázison saját, modern kórház működött. A kialakított lakóövezeti részben orvosi és állatorvosi rendelő, fogorvos, meteorológiai központ, valutaváltó, iskolák működtek. A csillagos ég alatt amerikai filmeket néző családok a fehér homokú tengerparton töltötték napjaikat, pálmafák között. Kápolna, tiszti klub, ifjúsági klub, saját kórház, kutypark, élelmiszer bolt üzemelt a telepen. A Guantánamói-öböl keleti és nyugati partját kompjárat kapcsolta össze. A keleti oldalon rekreációs központ, repülőtér található, míg a nyugati oldalon élt a lakóközösség.²⁸

1986-ban Guantánamo adott otthont a Kubában található első és egyetlen McDonalds étteremnek. 2002 novemberében egy Subway szendvicsbárt nyitottak, majd további gyorséttermi láncok is megtelepedtek: KFC, A&W, Pizza Hut, Taco Bell, Starbucks and Breyers, de ezeket a kubaiak nem használhatták. Ebben a helyzetben az amerikai katonák könnyen otthon érezhették magukat: dollárban fizet-

²⁶ Stavridis NAVY, cnic.navy.mil/regions/cnrse/installations/ns_guantanamo_bay/about/history.html (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

²⁷ KRAMER, 2013, newyorker.com/news/news-desk/a-useful-corner-of-the-world-guantnamo (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

²⁸ GITMO PMP, gitmomemory.org/place/leeward-ferry-landing/ (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

nek, a megszokott gyorséttermi kosztot fogyasztják, amerikai termékeket vásárolnak, amerikai televíziót néznek, és sárga iskolabuszokkal közlekednek.²⁹

A '80-as évek közepére a bázison három millió gallon/nap sótalanított vizet tudtak előállítani, bár az üzem drága üzemanyaggal működött. A bázis lakói a világ legdrágább ivóvizét itták. Ekkor vált világossá, hogy GITMO létezésének értelme erősen megkérdőjelezhető. A világpolitika azonban felülírta ezt a dilemmát, mert hiába került nagyon sokba a bázis fenntartása, és létezése hiába szült erős politikai feszültségeket a déli szomszédokkal, a GITMO szerepe a hidegháborúban az volt, hogy megmutassa mind Kubának, mind a Szovjetunióknak, hogy a Karib térség feletti fennhatóság továbbra is az Egyesült Államok kezében van.³⁰

A GITMO a hidegháború után, a '90-es évek

A hidegháború végével a GITMO új feladatot kapott. A térség politikai instabilitása miatt menedékhelyszínné vált. 1991 szeptemberében kb. 34 000 menekült érkezett Haitiről. Haiti demokratikusan megválasztott elnöke ellen erőszakos puccsot hajtottak végre, és az új rezsim elől nagyon sokan menekültek el. George Bush, amerikai elnök igyekezett ellátni a menekülteket, mert emberi jogi szempontból fontos kérdéssé vált, hogy az USA hogyan bánik velük.

Pár hónapon belül már 37 000 ember lakott sátorvásárokból Guantánamón. Közülük sokan panaszkodtak a bánásmódra, sokan meg is haltak a menekültek közül. Így jött létre a Bulkeley tábor, amit eredetileg a Guantánamóban élő katonai tisztviselők elszállásolására hozták létre. Legfontosabb feladatát azonban a '90-es évek elején látta el a haiti menekültekkel kapcsolatban. Ahogy nőtt a menedékjogot kérők száma, a McCalla táborba küldték őket, és a Bulkeley maradt a HIV-fertőzöttek vagy AIDS-es betegek számára. A betegségtől való félelem egyrészt a menekültek szegregációjához vezetett, másrészt arra ösztönözte az USA-t, hogy törvényt hozzanak annak érdekében, hogy HIV-fertőzöttek vagy AIDS-es haiti polgárok ne juthassanak menedékjoghoz az Egyesült Államokban. Így ezeknek a betegeknek nem maradt más választásuk, mint vagy ott maradni a táborban Guantánamón, vagy visszatérni hazájukba, ahol valószínűleg halál várt rájuk. A haiti menekültek állandó tiltakozása és az örök erőszakos fellépése jelentősen megnehezítette az együttélést.

A következő amerikai elnök, Clinton újraértelmezte a bázis feladatát. Már nemcsak a haiti menekültek kerültek az itteni táborokba, hanem az úgynevezett kubai „balserek”, azaz „tutajosok” is. Fidel Castro 1994 augusztusában megnyitotta a marieli kikötőt azon kubaiak számára, akik szerették volna elhagyni az országot.

²⁹ Blog de banderas: blogdebanderas.com/2013/06/02/la-casa-del-tio-sam-en-cuba-una-mirada-a-la-base-naval-de-guantanamo/ (letöltés dátuma: 2017. április 13.).

³⁰ KRAMER, 2013, newyorker.com/news/news-desk/a-useful-corner-of-the-world-guantnamo (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

Kubában ebben az időszakban nagyon nehéz volt a megélhetés. A Szovjetunió összeomlása és a KGST megszűnése után a „különleges időszak békeidőben” következett Kubában, amikor az ország magára maradt és rendkívüli módon visszaesett a gazdasága. Emiatt több tízezer kubai indult el nyílt vízen, bárkákon az Egyesült Államok felé egy jobb élet reményében. Kb. 32 000 kubai állampolgárt szedtek össze a tengerről, és terelték őket a GITMO területére. A balserok, annak ellenére, hogy a haitiakhoz hasonlóan ők is sokat szenvedtek az amerikai táborokban a rendkívüli forróság, az árnyék hiánya, az éhínség és az erőszak miatt, képesek voltak aktív és alkotó közösséget létrehozni az elnyomás és szenvedés közepette. A segélyszervezeteknek köszönhetően művészeti galériákat, újságokat és rádióállomásokat alakítottak ki, hogy gazdagítsák és emberibbé tegyék mindennapjaikat. Így jött létre a Boldog Tábor Művészeti Galéria is, a kubai menekülttábor mellett, amit azután építettek ki, hogy 1994 nyarán napi 3000 kubai menekültet hoztak Guantánamo területére.³¹

3. kép. Sátortábor építése a menekültek számára Guantánamón (forrás: 3.bp.blogspot.com)

Az amerikai bánásmóddal továbbra is komoly problémák voltak: a GITMO tulajdonképpen egy jogok nélküli szigetté vált, mindennapos éhségstrájkokkal és elnyomással. 1995 januárjában olyan döntés született az USA-ban, aminek értelmében a Haitiről érkezőket vissza kellett toloncolni Haitire, a kubaiak pedig tovább mehettek az USA-ba. 1995. november 1-jén hagyta el az utolsó haiti polgár a bázist,

³¹ GITMO PMP, gitmomemory.org/timeline/cuban-balseros/ (letöltés dátuma: 2017. október 10.)

és 1996. január 31-én az utolsó kubai. Az amerikai családok, akiket azért telepítettek ki, hogy helyet tudjanak biztosítani a menekülteknek, 1995 októberétől kezdtek visszatérni a bázisra.

A rendezetlen migrációs helyzet miatt végül 1994-ben a két kormány megállapodott abban, hogy az Egyesült Államok vállalja, hogy évente 20 000 vízumot kiállít a kubai kérelmezők számára. Kuba pedig vállalta, hogy visszafogadja azokat, akikről az USA azt állítja, hogy nem befogadhatóak, egyúttal nem készül megtorlásra velük szemben, és ígéretet tett, hogy küzdeni fog az illegális kivándorlás ellen.

Kisebbszámúban a guantánamói bázison még ma is találhatóak kubai állampolgárok, akiket a karibi vizeken tartóztattak fel, miközben Észak-Amerika felé tartottak, és akiket azért nem telepítettek vissza Kubába, mert menekülésük okának a politikai üldözést jelölték meg. Guantánamón rendezik a jogi helyzetüket, és vagy tovább küldik őket az USA-ba vagy más, harmadik országba.³²

1996-ban Bill Clinton amerikai elnök, miután az USA aláírta a taposóaknak betiltásáról szóló nemzetközi egyezményt, elrendelte annak az 50 000 aknának a mentesítését, amelyet még 1961-ben kezdtek el telepíteni. A munkálatok 1999-ig tartottak. Kuba ezzel szemben úgy nyilatkozott, hogy akkor fogja mentesíteni a kubai részt, amikor az amerikaiak végérvényesen elhagyták a bázist.

4. kép Aknamentesítés 1997-ben (forrás: 2.bp.blogspot.com)

³² GITMO PMP, gitmomemory.org/place/cuban-refugee-camp/ (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

A GITMO a 21. században

A Guantánamói Haditengerészeti Bázis a 2001. szeptember 11-e terrortámadások után kapott új feladatot, és lett hivatott az USA terrorellenes háborújában elfogott személyek börtönéül szolgálni. A fennálló infrastruktúrát át kellett alakítani, hogy a menekültek helyett immár a terrorizmussal vádolt személyeket tudják itt elzárni. 2002 januárjára Donald Rumsfeld védelmi miniszter kezdeményezésére katonai börtönöket hoztak létre a bázison, abból a célból, hogy oda szállítsák a rendkívül veszélyesnek ítélt személyeket, ott hallgathassák ki a fogvatartottakat, és eljárást folytathassanak a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek ellen.

Így jött létre a Röntgen-tábor, ami eredetileg 1994-ben épült a kubai tutajos menekültek elszállásolására, de aztán 2002 után hamar az ellentmondások szimbólumává vált amiatt, hogy ide hozták az első terrorellenes háborúban ejtett foglyokat. Néhányat közülük határozatlan ideig szabadtéri, ketrecszerű szerkezetekben tartottak. Kevesebb, mint hat hónapig használták ezt a tábort, mégis hírhedtté vált.

Ekkor alakították ki a Delta-tábort, ami több táborból álló, a terrorellenes háború megkezdésekor felépített komplexum lett. Olyan foglyokat tartanak itt, akik nemzetbiztonsági szempontból veszélyesek lehetnek, és akikről azt gondolják, hogy hírszerzési szempontból fontosak lehetnek. A foglyotáboron túl vannak itt katonai és félkatonai tiszti irodák, valamint néhány nemzetközi emberi jogi szervezet tisztviselői hivatala is.

A 6-os tábor egy 39 millió dolláros, 200 cellás börtön, amit 2006 decemberében nyitottak meg. Azóta nagy méretű foci pályával és szabadidős területtel bővítették. A fogvatartottakat 2012 szeptemberétől kezdve szabadon engedték vagy áthelyezték.

Az Igazságszolgáltatás táborát 2007 augusztusában kezdték építeni, és 2008 elején nyílt meg. A 10 millió dolláros, hordozható komplexum előre gyártott udvarral és sátoztáborral rendelkezik. Az Egyesült Államok Katonai Bizottsága felügyeli és vezeti. Két tárgyalótermének modernebb technikája van, mint a legtöbb amerikai szövetségi bíróságnak. Videokonferenciákat tarthatnak, ami lehetővé teszi a tanúk számára, hogy anélkül tegyenek vallomást, hogy a helyszínre kellene utazniuk. Lehetőség van digitális bizonyítékokat bemutatni. Az ügyészeknek, védőügyvédeknek és bírácoknak saját irodáik vannak. Egy közeli médiaközpontban a riporterek telefonokhoz és számítógépekhez férhetnek hozzá. A tárgyalások alatt ügyvédek, újságírók, bírósági tisztviselők és biztonsági őrök élnek a táborban. A tábor légkondicionált szobáiban kb. 50 ágy található, és további 60 ágy befogadására képes. A Sandy hurrikán okozta károk miatt 2012 novemberében be kellett zárni, de 2013 januárjában újranyitották, hogy meghallgathassák annak az öt embernek a tanúvallomását, akiket a 9/11-es eltérítők finanszírozásával és felkészítésével vádoltak. Pszichiátriai osztály is működik a bázison.

A tábor létrehozása óta összesen 783 személyt tartottak itt fogva. Ebből 532 foglyot engedtek szabadon a Bush-adminisztráció és 151-et Obama kormányzása alatt.

Összesen 9 fő halt meg a táborban természetes halállal vagy öngyilkosság következtében. Jelenleg az Egyesült Államoknak évente körülbelül négymillió dollárjába kerül egy fogvatartott elhelyezése.

Amikor a legtöbbben voltak, 670 fogoly volt a börtönben, ami 2016 februárjára 91 főre csökkent. Ebből a 91 főből 35-öt át lehetne helyezni más országokba, 10-en várnak katonai bírósági tárgyalásukra, 46-an pedig még várják, hogyan értékelik helyzetüket. A táborban fogvatartottak kínzással és visszaélésekkel vádolják az Egyesült Államokat.³³

A GITMO jövőbeli szerepéről

A Guantánamói Haditengerészeti Bázis a „gyengélkedő” amerikai-kubai kapcsolatok egyik tünete és jelképe is egyben. A kubai fél régóta törekszik a bázis bezárására, és követeli a terület teljes visszaszolgáltatását. A szigetország vezetése szuverenitásának megsértését látja az amerikai jelenlétben, és igyekszik minden olyan politikai helyzetet kihasználni, ami magában rejti az amerikai távozás lehetőségét.

Legutóbbi ilyen lehetőség a kapcsolatok normalizálásának folyamatából adódott. Barack Obama amerikai elnök kubai nyitása alkalmával a kubai fél egyértelművé tette, hogy akkor tekinti teljesen rendezettnek kapcsolatait az Egyesült Államokkal, ha az kivonul a területéről, és visszaszolgáltatja neki Guantánamót. Ezt az álláspontot Bruno Rodríguez, kubai külügyminiszter ismertette 2015. július 20-án azon az ünnepélyes zászlófelvonáson, amit a washingtoni kubai nagykövetség újrainyitása alkalmából tartottak. Nehézkessé teszi a tárgyalásokat az a tény, hogy míg a kubai fél Guantánamo alatt az egész bázist érti, az amerikai fél legtöbbször csak a területen található fogolytáborra gondol, úgy vezetői, mint köznyelvi szinten.³⁴

Barack Obama ígéretet tett a fogolytábor bezárására, ám sem ő, sem követője Donald Trump nem teljesítette az ígéretet. Donald Trump amerikai elnök nemcsak a fogolytábor bezárását nem hajtotta végre elődje távozása után, de a kubai nyitás politikáját is visszafordította. Az amerikai-kubai kapcsolatok rendezése megakadt, így jelenleg sem a támaszpont, sem a fogolytábor bezárása nincs napirenden a két ország között.

Barack Obama mindkét választási kampánya során ígéretet tett a Delta-tábor bezárására, mert annak létezését és működését az Egyesült Államok értékeivel elentétesnek minősítette. Azonban sem a szenátus, sem a kongresszus nem támogatta az elnököt ezen elhatározásában, így minden maradt a régiben.

³³ GITMO PMP, gitmomemory.org/timeline/state-of-detention/ (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

³⁴ RODRIGUEZ, Bruno: Discurso del ministro de Relaciones Exteriores de la República de Cuba, Bruno Rodríguez Parrilla, en la ceremonia de reapertura de la Embajada de Cuba en los Estados Unidos, minrex.gob.cu/es/discurso-del-ministro-de-relaciones-exteriores-de-la-republica-de-cuba-bruno-rodriguez-parrilla-en-1 (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

Alkotmányjogi vélemények szerint az elnöknek lehetősége lenne egyedül eljárni a kérdésben, azonban ahhoz, hogy megteremtse a rabok áthelyezéséhez szükséges pénzügyi forrásokat, szükség van a kongresszus engedélyére is. Hiába döntene úgy az elnök, hogy valamelyik év június 16-án (a bérleti díj fizetésének fordulóján) nem fizeti ki a 4085 dolláros bérleti díjat, és ezzel nem teljesítés miatt az 1934-es szerződés egyoldalúan semmissé válna, vagy hogy eláll az 1934-es Kubai-Amerikai Szerződéstől (amelyre az alkotmány értelmében lenne lehetősége), a kongresszusi támogatás hiánya miatt nem tudna tovább lépni az ügyben.

Kubai oldalról kevesebbet hallani arról, milyen tervei lennének a kormánynak a guantánamói terület felhasználására. Fontos megjegyezni, hogy bezárása mind a két ország számára más jelentéssel bírna. A kubai kormány úgy érezné, a több mint 50 éve tartó követelésének meglett az eredménye, és az ország visszanyerné teljes szuverenitását, hiszen felszabadulna az amerikai megszállás alatt tartott terület, míg az Egyesült Államok jelentős gesztust gyakorolhatna ezzel nemcsak Kuba, hanem az egész latin-amerikai régió felé. Kuba az egyetlen olyan ország jelenleg Latin-Amerikában és a Karib-térségben, ahol az Egyesült Államok a helyi kormány beleegyezése nélkül tart fenn katonai támaszpontot, sőt a helyi kormány akarata ellenére tartja fenn, elsősorban politikai érdekek alapján.

Raúl Castro még hadügyminiszterként úgy nyilatkozott, ha Kuba visszakapja a guantánamói területet, akkor múzeummá fogják alakítani. Ennél több hivatalos információ a guantánamói terület jövőbeli szerepéről nem ismert. Ellenben amerikai részről több elképzelés született, hogyan lehetne átalakítani a bázist.³⁵ Az alábbiakban két olyan véleményt fogok megvizsgálni, amelyek valóban kivitelezhetőek lennének, és a bennük kifejtettek megvalósítása mind a két ország számára előnyös lehetne.

Hadászati-stratégiai megközelítés

James Stavridis 2014. december 19-én a Foreign Policy című tudományos folyóiratban fejtette ki véleményét a támaszpontokról, miután Barack Obama és Raúl Castro két nappal korábban, december 17-én bejelentették a kétoldalú kapcsolatok rendezéséről szóló szándékot. A tábornok álláspontja szerint a Guantánamói Haditengerészeti Bázis a legrégebbi és legnagyobb amerikai támaszpont Latin-Amerikában és a Karib térségben, amit a kapcsolatok rendezése ellenére is fent kell tartani. Ezt azzal magyarázza, hogy az egység sokkal több egy fogolytábornál. Úgy gondolja, hogy a szeptember 11-e után hírhedtté vált fogolyközpontot hasznos lenne mihamarabb bezárni, de tekintettel arra, hogy az Amerikai Haditengerészet 4. flottájának logisztikai központja is ezen a területen található, nem szabad engedni a kubai hatóságok nyomásának, és nem szabad visszaszolgáltatni a területet. Az amerikai

³⁵ GITMO PMP, gitmomemory.org/timeline/closing-guantanamo/ (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

jelenlét célja, hogy csökkentsék az illegális bevándorlást, segédkezzenek a humanitárius kérdésekben és katasztrófa-elhárításban, harcoljanak a kokain áramlása ellen, és nemzetközi orvosi diplomáciát építsenek ki. Éppen ezért a tábornok azt támogatja, hogy az Egyesült Államok a jelenleg is érvényben lévő bérleti szerződés szerint működtesse tovább a területet, annak ellenére, hogy a kubaiak olyan nemzetközi precedenseket tudnak érvként felhasználni, mint például, hogy az USA visszaszolgáltatta a Panama-csatornát is Panamának, és semelyik másik latin-amerikai országban nem működik amerikai katonai támaszpont az ország beleegyezése nélkül. Több latin ország kormánya döntött az országában fenntartott amerikai támaszpont bezárása mellett (például Ecuador is). Ezért a kubai vezetés jogosan kérhetné az egyenlő elbánás elvét.

A parancsnok szerint azzal az érveléssel kellene hatni a kubai vezetésre, hogy a kubai gazdasági nyitás esetén az amerikai támaszpontra exportpiaci lehetőségként lehetne tekinteni, és mivel a bázis jelenleg is önellátó, kubai vállalatok tudnák helyettesíteni a jelenlegi beszállítókat. Konstruktív együttműködést lehetne kiépíteni a kábítószer-kereskedelem elleni harcban is. A parancsnok végül egyetértését fejezte ki Barack Obama döntésével, mivel régóta támogatta a két ország közötti kapcsolatok rendezését. A tábornok szerint a támaszponton a legfontosabb feladat a fogolytábor bezárása lenne, de a bázist fent kell tartani az amerikai érdekek miatt, csak a szerepén kell változtatni.³⁶

Az elnökváltás után, 2017. július 26-án a Foreign Policy ismét megjelentette a nyugalmazott parancsnok véleményét a kubai–amerikai kapcsolatokról és a haditengerészeti bázis jövőjéről. A szerző ismét Barack Obama Kuba iránt tanúsított engedékenyebb politikája mellett foglalt állást, megismételte és megerősítette három év után is, hogy a nyitás a megfelelő út Kuba felé, szerinte a pragmatikus kapcsolatok mind a két fél számára hasznosak lennének. Ezenfelül James Stavridis úgy látja, hogy az Egyesült Államok megítélése az egész amerikai kontinensen javulna, ha rendezné viszonyát Kubával. Az emberi jogi kérdésekben továbbra is fontosnak tartja, hogy az USA nyomást gyakoroljon a kubai vezetésre, de azt is sikeresebbnek véli úgy, ha szilárdnak mondható gyakorlatias kapcsolatok képezik a két ország viszonyának alapját. Gazdasági szempontból ugyancsak a további nyitás lenne a leghasznosabb az USA-nak, mivel számos területen lehetőséget jelentene az amerikai állampolgárok üzleti, befektetési, kereskedelmi tevékenysége számára.

Úgy véli, a rendezett kapcsolatok nagyon sokat nyújthatnak mind a két félnek. Az USA-nak szüksége van a kubai segítségre a kábítószer-kereskedelem elleni harcban, az illegális bevándorlók elfogásában, az orvosi diplomáciában és a helyi katasztrófa-elhárításban is. Ahhoz, hogy mindez megvalósulhasson, vissza kellene térni az Obama-politikához. Gazdasági ösztönző intézkedéseket kell kidolgozni, hogy aztán később azokat felhasználhassák emberi jogi kérdésekben. A parancsnok

³⁶ Stavridis, James: *Opening Cuba and Closing Gitmo?* 2014. december 19. (Stavridis, 2014), foreignpolicy.com/2014/12/19/opening-cuba-and-guantanamo-naval-station-question/ (letöltés dátuma: 2017. október 13.).

szerint az Egyesült Államok és Kuba együttműködésének javulásával, kiegyensúlyozottabbá válásával mindkét fél gazdasági, diplomáciai és stratégiai előnyökhöz jutna.³⁷

Egy későbbi, a Huffington Postban megjelent, *Guantánamo újragondolása* című cikkében Stavridis hasonló gondolatokat fejtett ki és a kapcsolatok normalizálásának fontossága mellett foglalt állást. Felvethető lenne, hogy az amerikai fennhatóságú Guantánamói Haditengerészeti Bázist egy amerikai vezetésű, de kubai együttműködéssel kialakított, a régió kihívásaira koncentráló egységgé alakítsák át. Az új egységet felhasználhatnák hurrikánok és földrengések pusztításaikor, klinikákat, iskolákat és ivóvíz-előállító üzemeket hozhatnának létre humanitárius segítségnyújtás céljából, és kollektív kábítószer-kereskedelem ellenes harc színteréül is szolgálhatna a terület.

Záró gondolatként a parancsnok megjegyzi, hogy a haditengerészeti bázis nemzetköziesítésében valódi potenciált lát, ami lehetőséget adna az USA-nak és Kubának, hogy egy pozitív program érdekében működjenek együtt.³⁸

Ökológiai nézőpont

2016 márciusában jelent meg a Science Magazine-ban³⁹ Joe Roman, ökológus és James Kraska, jogtudós írása arról, hogyan lehetne Guantánamót ökológiai kutatóközponttá és a béke parkjává átalakítani. Az írást Barack Obama hivatalos kubai látogatása ihlette, amelyre a cikk megjelenése után három nappal, 2016. március 20-án került sor.

A két kutató azzal érvelt, hogy egy tengeri kutatóintézet és egy békepark segíthetne a két ország közötti konfliktusok megoldásában, közelebb hozhatná egymáshoz Kubát és az Egyesült Államokat, irányt mutathatna a két országnak, hogyan tudnának hatékonyan együttműködni az éghajlatváltozás és a korallzátonyok csökkenésének megállítása érdekében.

Mi lehetne kedvezőbb Kuba számára, mint hogy visszakapja a teljes guantánamói területet? A természettudományi megközelítés szerint egy olyan nemzetközi kutatóintézet létrehozása, amely pénzügyi támogatást kap, modern berendezéssel rendelkezik ökológiai és környezetvédelmi tevékenységhez, és képzési lehetőséget biztosít kubai tudósok és diákok számára, különösképpen a környező keleti tartományokból érkezőknek. Alkalmasnak látják arra, hogy a haditengerészeti bázis fejlett délkeleti részén kutatási és oktatási egységeket alakítsanak ki, amelyek a

³⁷ STAVRIDIS, James: It's More Than Cigars and Rum: Why Cuba Matters, 2017. július 26. (Stavridis, 2017), foreignpolicy.com/2017/07/26/its-more-than-cigars-and-rum-why-cuba-matters-trump-castro-diplomacy/ (letöltés dátuma: 2017. október 13.).

³⁸ STAVRIDIS, James Huffington Post, 2017 huffingtonpost.com/admiral-jim-stavridis-ret/reimagining-guantanamo-ba_b_6429636.html (letöltés dátuma: 2017. október 13.).

³⁹ Nemzetközi tudományos hetilap, az American Association for the Advancement of Science (AAAS) kiadványa, a világ egyik vezető tudományos folyóirata.

klímaváltozással, az óceán és a biológiai sokféleség megőrzésével foglalkozhatna. A szerzők szerint a területen genetikai laboratóriumokban dolgozhatnának, videokonferencia-termek működhetnének, de szolgálhatna Kubából és az USA-ból érkező ösztöndíjasok, kreatív tervezők és tudósok átmeneti otthonaként is.⁴⁰

Számos veszélyeztetett faj él ezen a területen, a két ország együtt tudna működni az őshonos fajok megőrzése érdekében. William Wayt Thomas, a New York Botanical Garden tudósa, aki a Karib-térség biológiai sokféleségével foglalkozik, szintén megerősítette, hogy Kuba keleti része ideális lenne kutatóközpontnak, hiszen számos olyan faj található itt, ami sehol máshol a Földön. A Floridai Egyetem tudósai 2012-ben végeztek kutatást, és megállapították, hogy 41 különböző pillangófajta él Guantanamón, és hogy ez a terület a vadon élő állatok menedéke, valamint a biológiai sokféleség tárháza. William Wayt Thomas, aki öt alkalommal utazott Kubába, azt is megerősítette, hogy a kubai biológusok nemzetközi összehasonlításban is felkészült szakemberek, nagyon jól ismerik a sziget biológiai sokféleségét, azonban szenvednek az internethez való rossz hozzáféréstől, valamint a pénzügyi források hiányától.

Jaime Pastrana, a Kubai Tudományos Akadémia elnöke is elismerte, hogy a tudományos kapcsolatok az USA és Kuba között komoly eredményekkel jártam, amikor a felek a jóhiszeműség tudatában működtek együtt. Bár a bázis valóban több funkciót tölt be, részt vesz a regionális drogkereskedelem elleni harcban, küzd a tengeren keresztül történő bevándorlás ellen, és humanitárius segítséget is nyújt, ám ezeket a feladatokat a mindössze 90 mérföldre található Key West-i állomás területéről is el tudnák látni.

Guantánamo megnyitása abban is segíthetne, hogy a két ország tanuljon egymástól. A békepark és a kutatóközpont kubai kutatók számára technológia-transzfer és tudományos eszközökhöz való hozzáférést jelenthetne. (A cikk szerint az első ilyen békeparkot az USA és Kanada határán hoztak először létre a két ország közötti jó szándék jeleként, és más konfliktusos területet is sikerült már átalakítani.) Természetesen nem kell lemondani az olyan projektekről sem, mint a *Guantánamo Public Memory Project*, aminek célja, hogy megismertesse a bázis történetét az amerikai állampolgárokkal. A szerzők abban is bíznak, hogy Ferenc pápa, aki titkos tárgyalások útján segítette a két országot a közeledésben és a diplomáciai kapcsolatok helyreállításában, Guantánamo békés átalakulásához is hozzá fog járulni.

A guantánamói terület visszaszolgáltatásához vezető első lépés lehet, hogy közösen kialakítják a békeparkot és a kutató központot, ami arra ösztönözhet más népeket is, hogy a katonai bázisokat és a konfliktuszónákat a kreativitás, együttműködés és a biológiai sokféleség megőrzése érdekében fenntartott területté változtassák. Így a következő nemzedék számára a Guantánamo név már kevésbé csengene

⁴⁰ ROMAN, JOE ÉS KRASKA, James: Reboot Gitmo for U.S.-Cubaresearch diplomacy, a Science 2016. március 18-i számának online kiadása, Vol. 351, Issue 6279, 125–126, joeroman.com/wordpress/wp-content/uploads/2016/03/1258.full_.pdf (letöltés: 2017. október 10.).

negatívan.⁴¹ Ahhoz, hogy hosszú távon ténylegesen eredményes legyen a tudományos együttműködés az USA és Kuba között, tiszta lappal kell indulnia a két országnak, el kell tekinteni a korábbi nézeteltérésektől.⁴²

Azt láthatjuk tehát, hogy különböző szakterületek képviselői ugyanazon a véleményen vannak. Mind a stratégiai, mind az ökológiai megközelítés arról szól, hogy békés irányú, előremutató lépéseket tett tenni annak érdekében, hogy a jelenleg rengeteg pénzt felemésztő és jogilag is megkérdőjelezhető amerikai haditengerészeti bázis átalakuljon, és mind Kuba, mind az Egyesült Államok hasznát szolgáló terület legyen.

Ahhoz, hogy a helyzeten változtatni lehessen, és a guantánamói terület ne az ellenségeskedés jelképe legyen, szükség van mind az amerikai, mind a kubai fél részéről a politikai akaratra. Egyelőre azonban sajnos egyik fél részéről sem látható ez. Sem Donald Trump kormánya nem mutat hajlandóságot a Kubával való együttműködésre, sem a kubai kormány nem mutatta jelét annak, hogy hajlandó lenne követelésén változtatni, és a terület teljes visszaszolgáltatása és a szuverenitás visszaszerzése helyett egy kölcsönösen előnyös megoldás kidolgozása mellett állást foglalni.

Ezen a helyzeten legkorábban a 2018-as tavaszi kubai választások módosíthatnak. Egy új kubai vezetői réteg talán másként fog gondolkodni az Egyesült Államokkal fenntartott kétoldalú kapcsolatokról és a guantánamói terület hasznosításának lehetőségéről. Ez adhatna esélyt arra, hogy Guantánamót – példamutató módon – a világ hasznos sarkává alakítsák.

Rezümé

A cikk röviden ismerteti a Guantánamói-öböl helyzetét és azt a vitát, amelyet Kuba és az Egyesült Államok között okoz. Az angol nyelvű sajtó által GITMO-nak nevezett Guantánamói Haditengerészeti Bázis bár kubai területen található, az Egyesült Államok joghatósága alá tartozik, és katonai enklávéként működik. Sziget a szigetben, és gátolja a kétoldalú kapcsolatok rendezését. A tanulmány ismerteti a kérdéskör történelmi hátterét, kiemelve a bázis területi és geopolitikai jelentőségét, egyben felvázolja a jövőjéről alkotott különböző szakmai véleményeket. Közben a kubai kormány azt várja, hogy az Egyesült Államok vonja ki Guantánamo területéről katonáit, és feltétel nélkül szolgáltatassa azt vissza számára, az Egyesült

⁴¹ ROMAN, JOE ÉS KRASKA, James: Reboot Gitmo for U.S.-Cubaresearch diplomacy, a Science 2016. március 18-i számának online kiadása, Vol. 351, Issue 6279, 125–126, joeroman.com/wordpress/wp-content/uploads/2016/03/1258.full.pdf (letöltés: 2017. október 10.).

⁴² SALGADO ARZUAGA, Leslie: Base Naval de Guantánamo ¿Un futuro de ciencia? oncubamagazine.com/especiales/scanning-guantanamo/ (letöltés dátuma: 2017. október 10.).

Államoknak esze ágában sincs ezt megtenni; azonban néhány amerikai szakértő ismertette véleményét arról, hogyan lehetne a területet hasznosítani.

Kulcsszavak

Guantánamói-öböl, Guantánamói Haditengerészeti Bázis, Kuba, Egyesült Államok, kapcsolatok normalizálása, kétoldalú kapcsolatok

Abstract

The role of the Guantanamo Naval Base in US-Cuban bilateral relations

The article provides a brief summary of the political situation in Guantanamo Bay and the dispute it has generated between the United States of America and Cuba. The Guantanamo Naval Base, referred to as Gitmo by the Anglo-Saxon press, is under US jurisdiction, but located in Cuban territory and operates as a military enclave in Cuba. It works as an island within an island and has been a restrictive factor in the normalisation of bilateral relations.

The article gives a brief explanation on Guantanamo Bay's historical background, highlighting its territorial and geopolitical importance, pointing out the difficulties the operation of the military base causes, and outlining diverse professional viewpoints about its future.

In spite of the Cuban government expecting the United States to withdraw their military forces from the territory and return the base fully back to Cuba, the US has no such intentions. Nevertheless some American experts have shared their opinion on how to take advantage of the American military base operating in Cuban territory.

Keywords

Guantanamo Bay, Naval Station Guantanamo Bay, Cuba, U.S. Normalization of relations, bilateral relations